

ПІСЛЯДІЯ ЯК ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН)

В. В. Каплінський

Післядії навчально-виховного процесу приділяли велику увагу К.Д.Ушинський, В.О.Сухомлинський, Ш.О. Амонашвілі, Є.М. Ільїн та інші відомі педагоги. Успішним результатом педагогічного процесу вони вважали ті глибокі зміни в структурі особистості, які виникають на основі зовнішніх впливів.

Однак процес вивчення педагогічних дисциплін в цьому напрямку майже не досліджувався. Натомість дисципліни педагогічного циклу поряд з літературою, історією, культурою, приховують в собі неабиякий виховний потенціал, який за певних умов міг би бути спрямованим на успішне формування особистості майбутнього вчителя. Це і зумовлює **актуальність** обраної нами теми.

Метою даної статті є загострення уваги викладачів педагогічних дисциплін на тих умовах, за яких їх зміст переходить у внутрішній план особистості студента, «проростає» в його свідомість і забезпечує продуктивну післядію.

Виклад основного матеріалу. Після закінчення вищого навчального педагогічного закладу в науку йдуть одиниці, частина випускників йдуть працювати в школу. Але всі випускники йдуть у життя.

Однак при вивченні педагогіки ми в більшій мірі орієнтуємось на перших, акцентуючи увагу на науково-термінологічних аспектах цієї науки. Студенти вивчають теоретичні положення, визначення, здають вивчене на екзамені викладачу, а собі, як правило, мало що залишають.

Принцип зв'язку педагогіки з життям, теорії з практикою чи не найважливіший принцип навчання педагогіці. Адже те, що вивчається на лекціях, семінарах, в процесі самостійної роботи має значення лише тоді,

коли стає керівництвом до дій, у повсякденному житті, регулятором практичної діяльності.

Коли студент на семінарському занятті дає визначення виховання, може назвати його напрямки, форми тощо – це важливо. Але, якщо ці знання не стають інструментом діяльності в житті, їх не можна назвати засвоєними, оскільки той процес засвоєння, який **припиняється** на етапі закріплення не є завершеним.

Відомо, що процес навчання спрямований на розвиток інструментальної сфери особистості. Але при такому їх неповному засвоєнні, або незасвоєнні знання не стають **інструментом** діяльності і є мертвими. І причиною цього є те, що в процесі їх засвоєння не була задіяна мотиваційно-ціннісна сфера особистості.

Педагогіка – це та навчальна дисципліна, яка вимагає, в першу чергу, задіяння саме цієї сфери. Тому навчання педагогіці має бути одночасно і навчанням, і вихованням у вузькому розумінні, спрямованим на формування почуттів, ціннісних орієнтацій, переконань.

Якщо при вивченні точних наук, математики або фізики, шлях до свідомості може бути прямим і коротким (знання → свідомість), то при вивченні гуманітарної педагогіки він має бути дещо довшим і проходити через сферу емоцій та почуттів. Спочатку вони дають сигнал про життєву важливість чи практичну необхідність цих знань. Лише тоді відбувається їх прийняття і перехід у внутрішній план особистості. Перед тим, як стати інструментом і зафіксуватись в інструментальній сфері, знання мають стати **цінністю**, пройшовши через мотиваційно-ціннісну сферу особистості.

Зміст педагогіки як науки про в и х о в а н н я ніколи не стане цінністю для особистості студента, якщо він буде вивчатись лише за законами чистого навчання без спрямування на ту сферу, яка, власне кажучи, цей зміст і наповнює змістом, надаючи йому життєвої і суб'єктивної значущості. Суть виховання по-справжньому буде усвідомлюватись тільки

тоді, коли студент в і д ч у є необхідність, силу і значущість виховання в процесі його вивчення.

У зв'язку з цим виникає необхідність оновлення змісту педагогічних дисциплін, більшого його наближення до життя. Тому, не виходячи за рамки державного стандарту, ми намагаємося наповнювати зміст дисциплін педагогічного циклу життям, звертаючись до відеофрагментів художніх фільмів на педагогічну тематику, багаторічного власного досвіду роботи, досвіду роботи знаменитих педагогів минулого і наших сучасників, колег по роботі, художньої літератури, поезії тощо.

Саме такий підхід дозволяє впливати на мотиваційно-ціннісну сферу особистості і викликати післядію, яка і є, на наш погляд, головним показником продуктивного вивчення педагогіки.

На заключній парі з педагогіки, яка вбирає в себе життєво та професійно значущі фрагменти попередніх занять, що містять у собі найважливіший пізнавальний та виховний потенціал, методом незакінчених речень перевіряється вплив педагогіки на мотиваційно-ціннісну сферу особистості, її роль і значення в житті та майбутній професійній діяльності. Фразу «особисто для мене педагогіка була предметом, який...», студенти, не пишучи своїх прізвищ (обов'язкова умова), продовжують так:

- ... Знаю точно, що цей предмет залишив помітний відбиток у моїй свідомості. Саме так, у свідомості. Це як зерно, посіяне одному у добре розпушену землю, іншому – у менш розпушену. Але всеодно це зерно проросте. Особисто у моїй свідомості зараз ведеться своєрідна війна між тим поганим, що в мені є, і тим хорошим, що формуються під впливом цього предмета...

- ... Цей предмет я полюбив ще з першого заняття. До цього я був немов у тумані. Але з появою педагогіки моє життя змінилось. Я став по-іншому дивитись на людей, змінив своє ставлення до них. У мене є молодший брат, і я бачу, що мої батьки неправильно його виховують. Він чинить їм опір. Однак мене він слухає. Він став моїм «піддослідним кроликом», на

якому я практикую педагогіку. Потім розповів усе батькам і теж помітив зміни. Хочу подякувати за те, що спрямували на вірний шлях...

- ... До вивчення цього предмету у мене часто виникали неприємності з батьками, з друзями. На другому курсі мене ледь не вигнали з університету. Зараз я розібрався у собі, став зібранішим, організованішим, у мене з'явилась мета в житті. Педагогіка була для мене не просто предметом, а періодом життя, в якому я став іншим, кращим. Це мені зараз часто говорять мої батьки...

- Особисто для мене педагогіка була предметом, який пробуджував у мені те живе, яке я вважав вже мертвим, все те, що загубилось десь глибоко в мені. Після кожної пари мене «давила жаба» за те, що я не зробив того, що міг зробити...

- ...Ви увімкнули світло на моїй темній стежці (навіть, чи це простий збіг). Цей предмет – на все життя...

- ... Не знаю, як інших, але особисто мене Ваш предмет і Ви втягнули з головою...

- ... Мені мої знайомі кажуть, що я змінилась. А це завдяки педагогіці...

- ... Завдяки цьому предмету я став більш відповідальнішим, стриманішим. Він заповнив ту порожнечу, яка була в середині мене...

- ... Цей предмет зробив мене тим ..., яким я ніколи не був. Я палив, однак тепер не хочу їх бачити і думати про це...

- ... Це єдиний предмет, який мене по-справжньому зацікавив. Хоч мені важко боротись з лінню, але в мене з'явилась спрямованість і виникло бажання. Це не багато, але це перемога, моя, Ваша і педагогіки. Педагогіка підсилила моє бажання до самовдосконалення...

- ... Педагогіку і Вас я не відпущу зі свого життя, тому що, коли я все забуду, я згасну. А Ви говорили: «Людина повинна світитись». Саме такою людиною я хочу бути...

- ... Я особливо гостро відчув мінуси в собі, негативи. Якби мені дали нове життя, я б прожив його по-іншому. Але життя дало мені цей предмет і Вас. І я тепер вже не стану робити дурниць...

- ... Я вів розмову з самим собою, пригадував свої вчинки, дії, слова. В більшості вони були негативними. На жаль, цього виправити вже неможливо. Але ж можна змінитись! Потрібно змінитись! Після кожної пари з педагогіки які були не просто парами, а уроками життя, я відчував, що моя свідомість перезавантажується....

- ... після кожної пари, прийшовши додому, сидимо і ділимося враженнями. Але навіть самі цього не усвідомлюємо, що говоримо лише про педагогіку...

- ... я не сиджу на місці. Постійно намагаюсь прогресувати. Та це досить важко вдається. Іноді хочеться здатись. Але приходиш на пару з педагогіки і стаєш незадоволеним своєю слабкістю, тому що знову отримуєш поштовх до подальшої боротьби з собою...

- ...Хоч лекція по самовихованню була останньою, але цей процес у мене розпочався з першого нашого заняття. У мене навіть змінились відносини з моєю дівчиною. Я неодноразово їй наводив ваші приклади, цитував Вас. Можливо, Ви не помічали цього, але на тих парах, коли ми дивились фрагменти фільмів, я досить часто мало не плакав, хоч і зовні намагався себе стримувати.

- ... Для мене педагогіка – це спосіб виховання самого себе у кращу сторону...

Всі ці та інші багаточисельні відгуки, висловлені студентами далеко не гуманітарного інституту фізичного виховання та спорту. Один із них, Олександр Вихованець (студент V курсу), став переможцем I туру олімпіади з педагогіки та загальноуніверситетського конкурсу педагогічної майстерності. Досить яскрава особистість з високим рівнем інтелекту, загального кругозору, ерудований, цікавий.

Однією з причин написання цієї статті стала оцінка членів журі фрагменту виховного заходу, проведеного Олександром під час II туру Всеукраїнської олімпіади з педагогіки в Уманському педагогічному університеті (7-10 квітня 2009 року).

Після приїзду Олександра з олімпіади виникла гостра необхідність акцентувати увагу викладачів педагогічних дисциплін на тих, здавалося би, таких очевидних і давно відомих аспектах виховання, без врахування яких цей процес не може бути ефективним.

З огляду на те, що процес вивчення педагогічних дисциплін включає підготовку студентів до організації виховної роботи в школі при оцінці будь-якої виховної справи необхідно виходити з того, що виховання включає в себе не тільки з о в н і ш н ю сторону (те, що відбувається, демонструється, пропагується, організовується з метою виховного впливу), а й в н у т р і ш н ю сторону (ті внутрішні зміни в структурі особистості, які відбуваються в результаті зовнішніх впливів).

Чи розуміється у вихованні викладач педагогіки, який пов'язує виховання лише з тим зовнішнім, що декларується або відбувається, залишаючи поза увагою те (головне), що і є результатом виховання? Чи може очолювати журі Всеукраїнської олімпіади з педагогіки (або просто бути його членом) такий викладач педагогіки, який вважає, що головним критерієм виховного заходу має бути лише задіяння «кінчика балакучого язика» вихованців?

Не вплив на почуття, не внутрішнє сприйняття почутого, не емоційний відгук, не емоційний контакт з вихованцями, не співпереживання, не роздуми з приводу почутого, не увага, інтерес, реакція аудиторії, а її **чисто вербальні** дії. Таке враження, що головним показником ефективності виховних заходів, на думку таких викладачів, є лише вербальна реакція вихованців (питання-відповідь, або стимул – зовнішня дія, яку обов'язково потрібно почути, побачити). Якщо ж не почув або не побачив – значить не було виховання.

Саме в такому розумінні прозвучала фраза члена журі, яка очолювала оцінку виховних заходів в Уманському педуніверситеті: «Не було вербального зв'язку з аудиторією, а стосовно впливу на почуття, емоційного контакту з вихованцями – цього не має в наших критеріях»

Н е в ж е шлях до мотиваційно-ціннісної сфери особистості пролягає не через емоції та почуття, а через язик, через приговорювання. Для таких педагогів вже не є авторитетом В.О. Сухомлинський, який був глибоко переконаний в тому, що справжнє виховання – це те виховання, яке спонукає до самовиховання. А «спонукання до самовиховання вимагає найтонших доторкань слова вихователя до найпотаємніших струн людського серця» [3, с.611]. А хіба не переконливо звучать його наступні слова: «Учити відчувати й берегти свої почуття, а не вчити підшукувати слова для того, щоб сказати про неіснуючі почуття. Так плодиться лицемірство. Взагалі важливо вчити говорити, але не менш важливо вчити мовчати» [4 с. 331-333].

Може вже застаріли слова відомого філософа, письменника та історика XVIII ст. Честерфілда, який радив прокладати дорогу до свідомості людини через її серце, оскільки «дорога, що веде безпосередньо до розуму, сама по собі є хорошою, але, як правило, вона довша і не така надійна» [6, с. 249].

А може К.Д. Ушинський був неправий, коли писав, що «людина більше людина в тому, як вона переживає, ніж у тому, як вона думає» [5, с. 473].

Але, на жаль, найбільш спроба переконати у цьому журі залишилась безрезультатною, оскільки як говорив Ларошфуко, обмежених людей важко переконати у тому, що виходить за рамки їх інтелекту.

Безперечно, що формування комунікативних умінь, умінь висловлювати та обґрунтовувати власну позицію є також важливим завданням виховання. Але це не має бути переважаючим критерієм оцінки виховних заходів. Хіба можна оцінювати виховний захід, який своїм змістом приголомшив вихованців, схвилював, викликав сльози співпереживання, дав

поштовх до переосмислення своєї поведінки, поглядів на життя як низькоефективний лише тому, що вихованці мовчали.

Явно, що далеко не професіонал той викладач педагогічних дисциплін, який не може збагнути те, що є не тільки зовнішня, а і внутрішня активність, яка буває в певних ситуаціях важливішою за зовнішню. Чи не є та виховна справа, фінал якої сповіщає не про її закінчення, а, навпаки, про початок роботи внутрішньої, духовної, справжнім вихованням. Виховна справа, в процесі якої вихованець веде бесіду з самим собою, а потім продовжує цей діалог після її закінчення, сідаючи в трамвай, приїжджаючи до дому і відчуваючи, що внутрішній голос, який виник в аудиторії, багато чого йому відкрив та спонукав до позитивних дій і вчинків.

Зовнішня сторона виховання є його невід'ємною важливою складовою. Однак вона не завжди внутрішньо проймається і «пропускається фільтром». Тому «справжнім об'єктом нашої педагогічної турботи в процесі виховання, підкреслював А.С. Макаренко, має бути ставлення» [2, с.327]. Саме ставлення є тим «зеленим світлом», яке сприяє переходу виховної інформації у внутрішній план особистості вихованця. А вже після внутрішнього прийняття інформації на основі забезпечення позитивного ставлення до неї можна говорити про результат виховання – післядію або ті внутрішні зміни в структурі особистості, без яких коефіцієнт корисної дії зовнішніх впливів є досить низьким або ж нульовим.

На думку відомого американського психолога Е. Торндайка, слову виховання надають різного значення. Однак виховання є вихованням лише тоді, коли вказує на зміни. Ми не виховуємо кого-небудь, якщо не викликаємо у ньому змін.

Виберемо із сотень анонімних відгуків старшокласників та студентів ті, які переконливо свідчать про результативність саме такого виховання. Деякі з цих відгуків безпосередньо відображають післядію того виховного заходу, який проводив учасник олімпіади з педагогіки Олександр Вихованець:

- *... Мене переповнюють позитивні емоції. Все, що я почув, залишилося у моєму серці і душі. Відчуваю у собі позитивні зміни. У відеофрагментах бачив себе і відкривав у собі недоліки, які вже намагаюся виправляти. Мені приємно, коли це помічають дорогі мені люди...*

- *... я навчився контролювати свої почуття, вчинки, дії. Серйозно задумався над своїми недоліками. Після лекції по самовихованню, на якій запрошений вами студент проводив фрагмент виховного заходу, я кинув палити...*

- *... Ні, ніколи не забудеться сьогоднішня виховна година. Навіть навмисно трохи завагалася після неї, щоб йти до дому одній. Ні не одній, а з тими думками, які в мене виникли. По дорозі переконувала себе, що у всіх бувають недоліки, помилки. Однак твердо вирішила в той день не робити вже знайомих помилок. І нових уникати. Кінець... Тиша... А ми настільки схвильовані, що навіть не відчули цього...*

- *... Коли я сидів в аудиторії, в мене перехоплювало дух. Виходячи з аудиторії, відчував у собі великі зміни, яких не можна було пояснити словами...*

- *... Те, що я чув і спостерігав, було досить добрим поштовхом до виконання дій. Особливо сильний вплив відеофрагментів, які ніби будять і штовхають на вчинки...*

- *... Я зрозумів, що знаходжусь не на тому шляху, марную своє життя і витрачаю його на дурниці...*

- *Думав про те, що я слабак. Сьогодні ж спробую кинути палити. Відчуваю внутрішню боротьбу...*

Нижче пропонуємо саме той фрагмент виховного заходу, який став об'єктом оцінки журі на Всеукраїнській олімпіаді, наших роздумів в даній статті, а також об'єктом роздумів учнів та студентів після його проведення не в одній аудиторії. Мета його полягала в тому, щоб спонукати до боротьби з недоліками, які стають перешкодами на шляху самовдосконалення. Моделювання змісту цього заходу поєднувалось з пошуком та відбором

відеофрагментів, які б, відповідаючи темі, одночасно відповідали потребам та інтересам вихованців. Зміст відеофрагментів цитується мовою оригіналу.

Тема: «Дороги, які ми вибираємо.»

Олександр: Є два види активності – зовнішня і внутрішня. Одна знаменита людина сказала: „Думки і почуття мають велику силу. Силу – перемагати та підкорювати наше тіло.” Сьогоднішня година спілкування не вимагає від вас активності вербальної, оскільки мова йтиме про самовиховання. Її ціль – викликати д і а л о г з с о б о ю, вийти на осмисленість свого власного вибору (самовдосконалення чи саморуйнування).

В моїх руках письмові роздуми студентів інституту фізичного виховання і спорту після вивчення ними курсу педагогіки, які і спонукали до вибору теми сьогоднішньої розмови:

- *...До появи у моєму студентському житті педагогіки, я був схожим на кораблик, який втратив свій орієнтир. Одного разу я зрозумів, як важливо навчитись самому керувати цим кораблем, вибравши вірний напрямок. Я тоді дійсно змінив курс під впливом однієї людини, за, що їй вдячний...*

- *... Чим більше я прикладаю зусиль, щоб чогось досягти в житті, тим більше я розумію, наскільки я заржавів і перебуваю у серйозному моральному застої. Я застряг, неначе той механічний птах...*

- *... Погане з часом зливається з нами. Ми думаємо, що прийде час і ми зможемо звільнитися від нього. Але час йде, а воно глибше і глибше проникає в нас, створюючи серйозні проблеми і переешкоди в житті. Інколи заводячи в глухий кут, з якого вже неможливо знайти вихід. Тоді починаєш думати, чому не зупинився вчасно...*

- *... В мене є багато друзів, які не товаришують з законом. Чим далі, тим все в більшій мірі помічаю, що перестаю володіти собою. Мною починають керувати інші і збивають з вірного шляху...*

До цих роздумів були б доречними слова пісні Є.Крилатова: «А куда наш следующий шаг. Страшно если мы шагнем не так...»

Куди ж наступний наш крок?..

Варіант перший. Біг на місці, або постійне буксування, коли все відкладається на потім. А коли настає потім – оглядаєшся назад і стає гірко від того жалюгідного стану, в якому ти себе бачиш. Там, позаду, все пусто і безтолково. Роки пройшли, а життя ще і не починалось...

Далі на екрані фрагмент фільму «Велетень»: *сидить на лавочці хлопець, який знаходиться в стані «застою». Бездіяльність, лінь, безцільність та беззмістовність життя. Мимо проходить його знайома, зупиняється і між ними відбувається коротка розмова:*

- *Что ты делал все эти дни?*
- *Ничего...*
- *Ничего – это скучно, парень, подумай об этом.*
- *И я подумал об этом. С тех пор я стал очень много думать...*

Його змінює фрагмент фільму «Заплати іншому» *герой якого (підліток) дає інтерв'ю телекореспонденту після того, як збагнув сенс життя і змінив спосіб мислення:*

Теперь я думаю, что жизнь – не такое уж дерьмо. Но это нелегко признать тем, кто привык к тому, есть. Они ничего не хотят менять. Они поднимают лапки. И тогда они проигрывают...

Далі на екрані вчителька англійської мови веде бесіду зі своєю ученицею (фільм «Небезпечні думки»):

... Иногда мы делаем ошибки и с этими ошибками продолжаем жить дальше. Делаешь неправильный выбор – и всё идёт наперекосяк...

Олександр: То куди ж наш наступний крок?..

Варіант другий. Він ще небезпечніший. І як правило, є наслідком першого варіанту. Ти намагаєшся подолати внутрішню кризу, знайти вихід. Але часто та опора, яку ти знаходиш, виявляється східцями, які ще в більшій мірі ведуть тебе донизу. Замість того, щоб піднятися – ти опускаєшся,

деградуєш, навіть не усвідомлюючи, що своїми власними руками вводиш в себе програму на саморуйнування.

Ці слова супроводжує наступний відеофрагмент з фільму «Доживемо до понеділка». На екрані молода симпатична вчителька англійської мови Наталя Сергіївна (Ірина Печернікова). Кнопка «стоп» затримує увагу на її чарівному обличчі.

Олександр: ... коли в цієї чудової актриси була внутрішня криза, знайомий актор вирішив підтримати її, запропонувавши випити чарку коньяку. Потім в театрі вона буде «тримати обличчя», а по дорозі додому купувати коньяк, щоб вдома втішити і підбадьорити себе. Одного разу вона спробує кілька днів не торкатись спиртного і жахнеться, зрозумівши, що вже над собою не владна. Настане час, коли в гаманці залишатимуться тільки копійки на хліб і їжу для собаки. Потім вона поміняє свою московську квартиру на халупку в селі, де живе до цих пір, закодована від алкоголю. Зараз вона пише книгу. Кожного дня по кілька рядків, щоб відтягнути болюче питання: «Що далі?..»

Далі знову натискається кнопка «Пуск». Обличчя актриси оживає, а з її уст звучить: *«Извините, ребята, я была не права...»*

Олександр. Інколи в твої руки попадає інший засіб саморуйнування. Той, який красивим жестом виймається тобою з красивої пачки. Внутрішній голос тривожно застерігає:

- Зупинись!
- Отямся!
- Прислухайся до мене!
- Подумай про наслідки!
- Будь сильнішим від своїх бажань!
- В твоїх руках небезпечна зброя, яка наносить подвійний удар: по тобі і по твоїх майбутніх дітях!

Але ти безвольний, залишаєш його без відповіді, свідомо роблячи ще один черговий крок до низу.

Зі слів педагога увага знову переключається на екран. Фрагмент лекції російського академіка приголомшує своєю гостротою та відвертістю.

... Когда я вижу курящую девушку, у меня внутри всё холодеет... Вы когда-нибудь видели, как происходят роды? Ребёночек в утробе матери находится в специальном кожаном мешочке. В этом мешочке находятся около плодовые воды. В этих водах плавает, развиваясь ребёночек. Накануне родов ребёнок прорывает этот мешочек и у роженицы отходят воды. Спустя какое-то время – сразу рождается и ребёнок. Но иногда ребёнок не может прорвать этот мешочек и рождается прямо в мешочке. Про таких мы говорим: «Родился в рубашке». Потом вскрывается этот мешочек. Если беременность у женщины протекала нормально, мы видим светлые воды, с приятным запахом, и розовенький ребёночек плавает в них. Но если, не дай Бог, женщина в процессе беременности курила, либо её обкуривал...муж, то после вскрытия этого мешочка – оттуда, прямо как из пепельницы с окурками, - тяжелейший табачный дух. Воды мутные, грязные, и синий ребёнок, полуживой, с кислородным голоданием, лежит в этой мути. Если бы курящая женщина видела это, она бы никогда больше не брала эту отраву в рот...

Далі обличчя академіка змінюється обличчям молодої симпатичної пари (фільм «Школьные узы»). Сучасні, привабливі, закохані хлопець і дівчина сидять за столиком в кафе. Парубок запалює дівчині цигарку. Звучить діалог:

- Ты не куришь?
- Пробовал, но не понравилось...
- Ты слишком хорош. Это чтобы сразить матерей?
- Каких матерей?
- Всех твоих девушек.
- Нет, у меня не большая практика.
- Ты так отличаешься от других ребят.
- Чем?

- *У тебе серйозний підхід к жизни...*

Олександр. Коли мені особисто пропонували цигарку, я уявляв перед собою терези і зважував: на одну чашу клав так зване короткочасне задоволення, а на другу – ті проблеми, які воно породжує і рабську залежність. Відмовившись, відчував радість від ще однієї маленької перемоги над собою.

То куди ж наш наступний крок?

Варіант третій.

П р о з р і н н я: я не так живу. А якщо буду так продовжувати, в мене не буде майбутнього. Мій механічний птах заплутався і від безсилля застряг між гіллям, припинивши політ. Знову той самий внутрішній голос:

- Не здавайся!
- Здобудь перемогу над собою!
- Не бійся поразки!
- Візьми свою висоту!
- Від твоєї рішучості залежить твоє майбутнє!

Я пересилию себе і приймаю рішення – зупинитись, змінити спосіб життя і спосіб мислення. Я відриваюсь від негативного середовища і стаю на шлях вдосконалення самого себе. Мої думки переходять в мої дії...

На екрані знову фрагмент з фільму «Велетень»:

Хлопець підходить до дерева, в гіллях якого застряг механічний птах. Знімає його, заводить і знову запускає в небо, милуючись його вільним польотом у синьому небі (метафора виходу зі стану застою і включення в активну діяльність). Політ птаха припиняє фрагмент фільму Д.Асанової «Пацани». Сцена прозріння героя фільму Рубльова, який після ситуації зради «так званого» свого друга Зайцева, що постійно ним маніпулював, нарешті оцінює справжню і щирю турботу про себе тренера Паши, якому він досі чинив опір. У свідомості Рубльова відбувається вибух. Підбігши після підлого вчинку Зайцева до Паши, він кричить: «Паша прости! Я все понял! Пить

брошу! Все брошу! Паша прости! Не буду більше! Все! Завязал! Завязал я с этим!»

Прозріння Рубльова змінює наступний відеофрагмент (ФІЛЬМ «Тюремний вчитель»). *Вчитель, який вже встиг своєю поведінкою, вчинками викликати до себе довіру в учня, що тривалий час протидіяв йому, переконує його змінити погляди на життя і спосіб поведінки.*

Вчитель: - *Хочешь один на один*

Учень: - *Чего ты хочешь?*

Вчитель: - *Я не хочу, чтобы ты сдавался. Ты, слишком особенный, чтобы вот так портить себе жизнь.*

Учень *продовжуючи зовні за інерцією чинити опір, але внутрішньо прозріваючи:* - *Похоже, что ты сам ищешь спасения.*

Вчитель: - *Габриэль, я знаю, что значит, когда люди сдаются. Я знаю, что значит сдаваться самому. Я просто хочу знать, что ты со мной.*

Після деяких роздумів учень підходить ближче до вчителя і протягує йому руку, даючи зрозуміти, що він внутрішньо прийняв його слова і готовий зробити висновки.

В останньому відеофрагменті (ФІЛЬМ «Футбольна команда») тренер звертається до спортсменів, спонукаючи їх до боротьби з собою з метою самовдосконалення. На екрані благородні, серйозні обличчя молодих хлопців, в очах яких – внутрішнє прийняття слів тренера і готовність до активних дій. Слова тренера логічно завершують зміст попередніх відео фрагментів:

И мы не должны бояться поражения. В этой борьбе нет места страху. Если мы выйдем на поле и будем осторожничать, - нам останется только всю жизнь сомневаться в себе. Но если мы выйдем на поле и отдадим ему абсолютно всё – это будет героизм. Так будем героями! Будем! Вперёд парни! Вперёд!

Олександр. Бажаю, щоб наша розмова продовжилась у безконечних фрагментах вашого власного життя. Будьте мудрими! Слухайте свій внутрішній голос і пам'ятайте, що **запізнитись можна назавжди!**

На Всеукраїнській олімпіаді з педагогіки цей виховний захід проведений вже знайомим нам Олександром, кращим ведучим університетських програм, президентом клубу «КВК», який вільно володів змістом, технікою усного мовлення, не один раз проводив його перед багаточисельною аудиторією студентів, вчителів в Інституті післядипломної освіти. Останній раз – перед аудиторією студентів і викладачів інституту філології та журналістики (150 чол.), достойно, мужньо, впевнено, переконливо, щиро – при повному емоційному контакті з аудиторією.

Журі ж Всеукраїнської олімпіади поставили за його проведення з двадцяти – лише сім балів, пояснивши відсутністю вербального зв'язку з аудиторією. Хай це залишиться на совісті тих, хто «на цей раз суддями були...». А хто ж буде суддями наступного разу?..

Боляче за студентів, які стають жертвами непрофесіоналізму і корупції.

Висновки. Навчально-виховний процес забезпечує післядію тоді, коли його змістовий компонент оцінюється не лише «очима навчальної програми», а і «очима студентів», їх інтересів, проблем, що їх хвилюють, потреб, ціннісних орієнтацій. При такому підході він перестає бути чисто пізнавальним процесом, стаючи особистісно значущим

Однак успішній післядії має передувати чітко поставлена ціль – націленість змісту і дій викладача не тільки на інструментальну сферу особистості, а і обов'язково на мотиваційно-ціннісну. Така ціль і стає тим компасом, який спрямовує його дії на результат (ті позитивні зміни в структурі особистості, які і являють собою продуктивну післядію).

Завершимо словами студентки III курсу інституту іноземних мов – реакцією-відзивом на виховну бесіду «Дороги, які ми вибираємо».

Я палила з 9 класу. Свою звичку не вважала шкідливою, хоча багато чула, читала, знала про негативні наслідки паління. Коли на виховному заході стала йти про це мова, подумала: «Знову про це... Нічого нового не почую...». Однак його зміст на мене сильно вплинув, особливо вразив фрагмент де студент інституту фізичного виховання і спорту розповідав про наслідки паління для майбутніх мам, для маленьких дітей. Факти приголомшили і викликали серйозні роздуми про те, що я роблю...Дзвоник з пари... Перерва... Вийшла за межі університету взяла сигарету... Перед очима фрагмент фільму, колір шкіри маленької дитини, жах... Не хочу палити! Не буду палити! Не можу! Я вдячна долі, випадку, що так вчасно почула і зрозуміла таку інформацію.

Подальше наше дослідження здійснюватиметься в напрямку аналізу способів впливу на мотиваційно-ціннісну сферу особистості в процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Література:

1. Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка: навчальний посібник. – Вінниця, 2003. – 415с.
2. Макаренко А.С. О взрыве // Избр. произведения в трёх томах. – Т.3. – К.: Рад. школа, 1984. - С. 326-329
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Вибрані твори в п'яти томах. – Т.2. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 419-657.
4. Честерфилд. Письма к сыну. – Л.: Наука, 1971. – 351с.
5. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. – М.: Изд. АПН РСФСР, 1950. – Т.9. – 628с.
6. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори в 5 томах. – Т.2. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 149-409.